

Bevezetés

A *Thalassa* jelen számában a levelek eredeti nyelvén tesszük közzé Ferenczi Sándor és Ernest Jones eddig kiadatlan, a British Psychoanalytical Society (BPS) archívumának Ernest Jones gyűjteményében, a PO4/C/C/01 jelű dossziében őrzött levelezését.

Nyomtatásban e levelek közül eddig csupán egyetlen egy jelent meg, az a levél, amelyet Ferenczi írt Jonesnak 1913. november 2-án Bécsből, Freud íróasztala mellől.¹ A levelezés-korpusz összesen 37 levélből, továbbá 5 postai levelezőlapból, illetve képeslapból áll. Az első levél 1911. április 8-án, az utolsó pedig 1933. március 22-én kelt. A levelek többsége Ferenczitől származik, Jones Ferenczihez írott leveleiből három, géppel írt másolat található a gyűjteményben (1924. augusztus 7.; 1925. június 25.; 1929. február 1.). Jones többi, Ferenczinek címzett levele jelenlegi ismereteink szerint nem maradt fenn. Néhány ilyen levél tartalmáról, szövegkörnyezetéről azonban más forrásokból – így a Freud–Ferenczi és a Freud–Jones levelezésből, a „titkos bizottság” körleveleiből, valamint a levelezőpartnerek publikált írásaiból – tudomást szerezhetünk.

Ferenczi legtöbb levelét kézzel írta, német nyelven, amelyet Jones jól bírt, de ő maga fennmaradt leveleiben angolul válaszolt, mint ahogy a *Rundbriefe*-ben és egyéb levelezéseiben is ezt a nyelvet használta. Ferenczi három levelet írt angolul, írógépen. Ebből kettőt New Yorkból, 1926. október 5-én és december 13-án, mindkettőt a St. Andrew szálloda levélpapírján. A harmadik angolul írt gépiratos levél, az utolsó levél 1933. március 22-én kelt; ezt a levelet feltehetően Pálos

¹ Ezt a levelet a „titkos bizottság” körleveleit kiadó Gerhard Wittenberger és Christfried Tögel a körlevelek egyik előzményének tekintik és a *Rundbriefe* I. kötetében közlik (Gerhard Wittenberger – Christfried Tögel [Hg.] *Die Rundbriefe des „Geheimen Komitees”*. Bd. I. 1913-1920. edition diskord, Tübingen, 1999, 32-34.).

Elma fordította és gépelte le a már súlyos beteg Ferenczi helyett. Leveleiben Ferenczi váltakozva használta a „Dear Jones”, a „Lieber Jones”, a „Lieber Freund” és a „Lieber Ernest” megszólítást. Német nyelvű leveleiben eleinte magázta Jonest, az 1914. június 23-án kelt levéltől kezdve azonban a tegező formát (*Du*) használta.

Ferenczi és Jones levelezésének létezéséről 2004-ben szereztünk tudomást. Ennek az évnak áprilisában került sor a ”CONFERENCIÁI – Hungarian Psychoanalytic Ideas Revisited” elnevezésű második londoni nemzetközi Ferenczi-konferenciára.² A konferencia után Pearl Kingnek – a brit pszichoanalitikusok független csoportja (The Independent Group) egyik vezéralakjának, a British Psychoanalytical Society archívuma korábbi vezetőjének – útmutatásával nyertünk bepillantást a BPS archívumának különféle gyűjteményeibe, így a Ferenczi Sándor és Ernest Jones levelezését tartalmazó dossziéba is. Kutatásunkat 2006-ban és 2007-ben folytattuk, feltártuk a leveleket, és fénymásolatokat készítettünk az eredeti kéziratokról. Itt kell megjegyeznünk, hogy az Archívumban rábukkantunk a német nyelvű levelek egy részének (mintegy felének) angol nyersfordítására is, azt azonban nem sikerült kiderítenünk, hogy ki és mikor készítette ezt a fordítást. Ez a fordítás számos helyen pontatlan; az ismeretlen fordító nem mindig tudott megbirkózni Ferenczi olykor nehezen olvasható kézírásával. Így a továbbiakban csak a német nyelvű eredeti kéziratokra támaszkodtunk. Kutatómunkánk során nagy segítséget kaptunk Ken Robinsontól, az Archívum vezetőjétől (Honorary Archivist) és többi munkatársától. Segítségüket ezúton is köszönjük. A leveleket Judith Dupont és a British Psychoanalytic Society Archívumának szíves engedélyével közöljük.

Ezután történt meg a zömében kézzel írt levelek számítógépes átírása a fénymásolatokról. Ezt a fáradságos munkát Friedrich Melinda német szakos tanár, a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája elméleti pszichoanalízis programjának hallgatója végezte el, jelezve azokat a helyeket, ahol az olvasat bizonytalan vagy kétértelmű volt. Ugyancsak ő készítette a tudományos jegyzetapparátust is, amely a leve-

² A konferenciát az IMAGO Multilingual Psychotherapy Centre és a londoni Freud Múzeum szervezte, a londoni Magyar Kulturális Központ közreműködésével.

lek kontextusát világítja meg, és amely tájékoztat a fontosabb elsődleges- és háttérodalomról is. A jegyzetek német nyelven készültek, tekintettel arra, hogy a közreadott levelek döntő többsége ugyancsak német nyelven íródott. Függelékként közöljük a levelek magyar fordítását is, amely Bottka Petrik pszichológusnak, ugyancsak a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája elméleti pszichoanalízis programjának hallgatójának munkája. A magyar fordításban a jegyzetek nem szerepelnek, az olvasó ezeket a német (és kis részben angol) nyelvű eredeti szövegekhez kapcsolódóan találja meg. Az átírt, jegyzetekkel ellátott szöveg, illetve a magyar fordítás szerkesztése és tördelése Kovács Anna munkája.

Ferenczi és Jones levelezése a korai pszichoanalízis történetének fontos dokumentuma. Új szempontokkal vizsgálhatja meg a már ismert eseményeket és fejleményeket is, amelyekről részletes képet kaphatunk más forrásokból, így például a Freud–Ferenczi és a Freud–Jones levelezésből, valamint a „titkos bizottság” körleveleiből. A Ferenczi–Jones levelezés nem annyira átfogó, és szinte minden fontosabb mozzanatra kiterjedő, mint a fent említettek. Ugyanakkor több mint két évtizedet ível át, és a pszichoanalitikus mozgalom e két évtizedének valamennyi lényeges témája tükröződik bennük: a Stekelhez és Junghoz való viszony, az első világháború, a húszas évek vitái Rank és Ferenczi elméleti és technikai javaslatai körül, a mozgalom irányításának és központjának problémái, a telepátia és a laikus analízis kérdései stb. A legérdekesebb azonban talán az, ahogyan ezek a levelek bepillantást engednek a korai pszichoanalízis története eme két fontos szereplője nem mindennapi kapcsolatának alakulásába. E kapcsolat harmonikusnak aligha volt nevezhető, nem volt mentes a versengéstől és a féltékenységtől, olykor a rejtett indulatoktól, sőt a nyíltan ellenséges érzületektől sem. Mindazonáltal a barátság, a rokonszenv, a kollegialitás és az együttműködési készség épp olyan fontos volt viszonyukban, mint a versengés, a bizalmatlanság és a gyanakvás. Kapcsolatuk ambivalens, olykor viharos hullámozásába az eltérő adottságok és személyiségvonások éppúgy belejátszottak, mint a magánéleti konfliktusok, a szakmai érdekek, az elméleti nézeteltérések, nem utolsósorban pedig a mozgalmi-csoportdinamikai szálak. Viszonyukban meghatározó jelentősége volt annak, hogy Jonest 1913-ban Ferenczi analizálta Budapesten; az analízis folytatásának szükségessége – mint levelezésükből kiderül – többször is felmerült a későbbiek során.